

Navigare Necesses Est¹

Prof. Dr. Louis le Hardÿ de Beaulieu

Voorzitter van de Academie - Président de l'Académie

De plechtige zitting van dit jaar is een hoogtepunt voor de Koninklijke Belgische Marine Academie: onze genootschap viert dit academiejaar haar 80-jarig bestaan.

Hieronder vindt u de lezing van Prof. Em. Dr. Christian Koninckx over de geschiedenis van de Academie.

Maar nu reeds kunnen we een speciale gedachte hebben voor onze voorgangers.

Met de leuze van onze Academie, hebben de eerste voorzitter – directeur-generaal Henry De Vos - en zijn confraters ons in 1935 een boodschap en een mooie aanwijzing gegeven:

« Navigare necesse est »

...ou pour être plus précis « Nauigandum est necessario » est une phrase prêtée par Plutarque à Pompée au chapitre 50 de sa « vie de Pompée ».

Il est aujourd'hui opportun de revisiter cette devise:

"Navigare"

Au sens littéral du terme, naviguer consiste à utiliser un «Navis » c'est-à-dire une embarcation. Or on sait qu'un certain nombre d'embarcations de l'époque romaine qui étaient susceptibles d'aller en mer étaient également conçues pour remonter les fleuves sur une certaine distance.

¹. Redevoering ter gelegenheid van de opening van het academiejaar 2014-2015
- Allocution prononcée lors de la rentrée académique 2014-2015.

Il n'y avait pas, chez eux, cette séparation stricte entre la terre et la mer, entre le monde des terriens et celui des marins.

Ils illustraient de la sorte la continuité de ce fil de vie entre les deux milieux.

"Necesses est"

Mais au sens où l'évoque Plutarque, naviguer n'est pas seulement utile ou souhaitable ; cela est « Necesses ». Ce terme signifie « inévitable, inéluctable, indispensable » et non pas seulement « utile » ou « nécessaire ».

Et on le comprend très bien: quand on reprend le texte de la « vie de Pompée » , Plutarque y raconte que «chargé de procurer des blés à Rome, Pompée (...) s'étant embarqué pour la Sicile, la Sardaigne et l'Afrique, il en fit des provisions considérables. Comme il allait se remettre en mer il s'éleva un vent si impétueux, que les pilotes hésitaient à partir. Mais Pompée, montant le premier sur son vaisseau, ordonna qu'on lève les ancres, et cria à haute voix : «Il est indispensable que je parte en mer; il ne l'est pas que je vive". Son audace trouva la fortune favorable : arrivé en Italie, il remplit de blé tous les marchés (...); le superflu de ces provisions immenses suffit aux peuples voisins, et fut comme une source féconde qui coula partout sans interruption ».

Navigeren is inderdaad essentieel, want als we naar de oppervlakte van onze planeet kijken, die voor twee derden door oceanen bedekt is, wordt duidelijk dat ze een essentieel contact-vector tussen de mensen zijn.

Dit contact is de "sine qua non" voorwaarde voor het contact tussen volkeren. We kunnen natuurlijk niet ontkennen dat dit treffen af en toe oorlogszuchtig werd; maar soms ook was en blijft ze nog cultureel; ze blijft ook een vector voor wetenschappelijk onderzoek; vaak is ze een bron van technische vooruitgang en nieuwe economische kansen en als ze correct begrepen is, wordt ze ook een werktuig voor de ontwikkeling van landen, waaronder de armste op deze planeet.

Als iedereen onder ons bewust is van het feit dat bijna 90% van de goederen die we dagelijks consumeren – op ten minste één moment van

hun levenscyclus – over zee vervoerd worden, kunnen we ook ons gemakkelijk inbeelden hoe belangrijk de zee is voor de economie van alle landen. Ook de Zwitsers weten dat; ze hebben trouwens een redelijk uitgebreide maritieme wetgeving.

De tekst van Plutarchus maakt dus duidelijk dat de zee en het maritieme beleid niet alleen van belang zijn voor kustbewoners maar ook voor alle mensen die – soms ver van de kust (in Europa, in Afrika of op andere continenten) – verblijven.

De auteurs van de Conventie van Genève van 1958 over de volle zee alsook de opstellers van de Zeerecht-Conventie van Montego Bay van 1982 hebben zich niet vergist toen ze erkend hebben dat alle staten (zelfs landen zonder kust) het recht van toegang tot de zee hebben.

Dit is van vitaal belang voor onze wereld, maar niet iedereen is zich er bewust van. Nochtans zijn de uitdagingen reusachtig: denk maar aan de studie en de anticipatie van de technologische vooruitgang, de economische globalisering, de klimaatsverandering en de bescherming van het milieu, de geopolitieke implicaties van de herpositionering van de grote strategische actoren, maar ook nieuwe bedreigingen, en in het bijzonder de maritieme criminaliteit.

Concreet gezien, wat België betreft, moeten we nog eens de nadruk leggen op de rol die het land op zee speelt en haar belang voor het land, die beide uiteraard niet alleen kunnen afgemeten worden aan de lengte van de kustlijn. De geografische ligging is evenzeer doorslaggevend.

Gelegen op één van de drukst bevaren routes ter wereld beschikt ons land – met een hinterland tot in Centraal Europa – over een aanzienlijk potentieel, maar het impliceert ook belangrijke verantwoordelijkheden.

Qua potentieel, ligt het voor de hand dat de zee als een ware long fungeert voor de economie van een land (en nog verder), dat ze werkgelegenheid biedt aan boord maar ook aan de wal voor onze ondernemingen en voor onze jongeren. Deze boodschap moeten we in het hele land promoveren. Iedereen zal er baat bij vinden!

Maar we hebben ook verantwoordelijkheden:

Onze deelname aan internationale samenwerkingverbanden is van groot belang bijvoorbeeld voor de veiligheid op zee alsook voor de vrijheid van de “sea lanes of communication”.

Het verzekeren van een vrije en veilige doorvaart is trouwens essentieel voor onze in- en uitvoer.

Daarom als we geloofwaardig willen zijn en blijven, moeten we ook ons toegangkaartje blijven betalen door het samenwerken met andere naties vóór onze kusten of verder in de wereld.

Het handhaven en het ontwikkelen van een coherent onderzoeksbeleid op zee hebben we ook broodnodig.

Approche intégrée, multi-niveaux, de parfaite coopération entre le niveau régional et le niveau fédéral, la recherche océanographique constitue un ancrage indispensable de notre réflexion non seulement sur le devenir des mers mais également sur le futur des continents que nous laisserons à nos descendants.

C'est dans ce cadre qu'alors même que nous fêtons le 30e anniversaire du lancement du navire océanographique hauturier «Belgica» se pose la question de la construction de son successeur, techniquement complémentaire mais non interchangeable avec l'excellent navire de recherche côtier dont nous disposons par ailleurs.

Là aussi, il est de la responsabilité de l'Académie de dire à nos décideurs publics combien sont essentielles les opportunités qu'offre ce pan important de la recherche scientifique qui est celle qui se développe en mer dans les espaces océaniques autant que côtiers.

L'oublier nous ferait perdre un acquis considérable, une renommée internationale désormais bien établie et des opportunités de travail et de perfectionnement pour nombre de nos chercheurs, jeunes et confirmés.

Mais l'oublier serait aussi négliger une partie de notre responsabilité envers les générations futures dont nous gérons temporairement l'environnement.

La réflexion sur ces grands enjeux de société ne peut se faire seul. Elle doit trouver sa place dans une dynamique commune avec les universités,

avec les hautes écoles, avec des associations amies, ainsi qu'avec les décideurs publics et privés.

Elle doit également se faire en ouvrant toujours plus notre regard sur l'international et en développant des collaborations avec nos partenaires engagés dans la même dynamique.

Dans ce cadre, nous nous réjouissons de la présence parmi nous aujourd'hui de Monsieur le Professeur Philippe Haudrère, Secrétaire Perpétuel adjoint de l'Académie de Marine de France et nous le prions de transmettre nos amitiés maritimes à Monsieur le Président Legoherel et à ses confrères.

In de toekomst kijken we uit om een vertegenwoordiger van de "Nederlandse Vereniging voor Zeeschiedenis" te kunnen uitnodigen betrekken. En op basis van de behandelde thema's zullen we nog andere Nederlandse geleerde genootschappen betrekken.

Om al die redenen is – vandaag, in ons land, waarde confraters en genodigden – een Marine Academie steeds nodig om door middel van haar activiteiten, haar openbare conferenties en haar publicaties tot de verspreiding van de maritieme gedachte en de maritieme cultuur bij te dragen. En dit niet alleen hier in Antwerpen of op een kuststrook van 64 kilometers breed en 25 kilometers diep, maar ook overal in België: in Vlaanderen, in Brussel en in Wallonië.

Daarom – ook nu nog in het begin van de 21ste eeuw - is het de missie van onze academie te herinneren dat "Navigare Necessesse est".

* *

*